

Paweł Olszewski

Sprawozdanie ze stypendium naukowego w Paryżu

Piotrkowskie Zeszyty Historyczne 5, 465-466

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paweł Olszewski

SPRAWOZDANIE ZE STYPENDIUM NAUKOWEGO W PARYŻU

W dniach 1-31 października 2001 r. przybywałem w Paryżu w ramach Stypendium Rządu Francuskiego na zaproszenie prof. Georges-Henri Soutou z Centre Histoire de l'Europe et des Relations Internationales, Université de Paris IV (Paris-Sorbonne). Zasadniczym celem pobytu były badania archiwalne, kwerendy biblioteczne oraz konsultacje naukowe dotyczące zakaukaskiej, rosyjskiej i tureckiej polityki Francji i innych mocarstw w okresie I wojny światowej i na początku lat 20-tych XX w.

Podstawową kwerendę archiwalną przeprowadziłem w Archiwum Ministerstwa Sprawy Zagranicznych Francji. Znalazłem tam interesujące materiały ukazujące zarówno aspekty gospodarcze, polityczne i wojskowe polityki Francji wobec Zakaukazia w latach 1914-1921, jak i przedstawiające stosunek Paryża do przeobrażeń w Rosji południowej w latach 1914-1921. Kolejna grupa dokumentów dotyczyła francuskich ocen przeobrażeń sytuacji w Turcji w trakcie I wojny światowej i w okresie powojennym, gdy doszło do stopniowego osłabienia roli rządu sułtańskiego na rzecz ruchu kemalistowskiego. Badane przeze mnie dokumenty ukazywały także zakaukaską, rosyjską i turecką politykę innych mocarstw.

Jeśli chodzi o charakter dokumentów archiwalnych były to depesze, telegramy, noty, studia, raporty opracowane zarówno przez pracowników różnych komórek Ministerstwa Spraw Zagranicznych Francji, Ministerstwa Wojny, Ministerstwa Marynarki jak i innych ministerstw. Były one przeznaczone dla przedstawicieli najwyższych władz tego mocarstwa oraz przedstawicieli wojskowych, politycznych i ekonomicznych Francji na Zakaukaziu, w Rosji, Turcji, a także w stolicach państw europejskich, w Stanach Zjednoczonych i na Bliskim Wschodzie. Liczną grupę stanowiła różnorodna korespondencja kierowana przez francuskich reprezentantów w innych krajach do Paryża. Szczególnie interesujące okazały się kwerendy w następujących zbiorach dokumentów: *Correspondance Politique et Commerciale 1897 à 1918. Nouvelle Série, Sous-Série: Russie, Sous-Série: Turquie* oraz *Série Guerre 1914-1918*. Obejmowały one materiały z okresu I wojny światowej. Ponadto ważne były kwerendy w seriach: *Y.Internationale 1918-1940, Levant 1918-1940* oraz *Europe 1918-1940*, zawierających bogate materiały obejmujące okres późniejszy.

Obok kwerendy na Quai d'Orsay ważne okazały się badania w Archiwum Marynarki Wojennej (*Marine Nationale, Service Historique, Château de Vincennes*). Znalazłem tam m.in. tygodniowe i miesięczne biuletyny informacyjne Ministerstwa Marynarki i Ministerstwa Wojny przedstawiające na bieżąco sytuację polityczną,

wojskową i gospodarczą na Zakaukaziu, w Rosji południowej i w Anatolii wschodniej. Jednocześnie ich autorzy starali się dokonać analizy opisywanych wydarzeń, ukazując ich przyczyny i ewentualne skutki. Pod tym względem szczególnie istotne informacje znalazłem w tomach dokumentów zgrupowanych w seriach: SSQ, 1BB3, 1BB4, 1BB7.

Dopełnieniem kwerend archiwalnych były badania w Archives Nationales w Paryżu, gdzie szczególnie cenna okazała się kwerenda dokumentów zgrupowanych w serii F12. Obejmuje ona obszerną dokumentację różnego pochodzenia dotyczącą handlu i innych kwestii ekonomicznych.

Opisane kwerendy archiwalne były istotne, gdyż badane dokumenty tylko w niewielkim stopniu były dotychczas opublikowane w wydawnictwach źródłowych.

Istotnym elementem badań w Paryżu były kwerendy biblioteczne. Wśród nich na czoło wysuwa się kwerenda w Bibliothèque Documentation Internationale Contemporaine w Nanterre pod Paryżem. Obejmuje ona bogate zbiory opracowań i czasopism naukowych dotyczących historii powszechnej XX wieku. Obok publikacji dotyczących zakaukaskiej, rosyjskiej i tureckiej polityki Francji i innych mocarstw, szczególnie interesujące okazały się mikrofilmy Archives de la République Indépendante de la Géorgie. Zawierają one dokumenty różnych ministerstw, na czele z Ministerstwem Spraw Zagranicznych Demokratycznej Republiki Gruzji, która istniała w latach 1918-1921. Dokumentację tę udało się wywieźć z Gruzji w marcu 1921, tuż przed ostatecznym zajęciem tego państwa przez Rosję bolszewicką.

Cenna z punktu widzenia kwerendy bibliotecznej okazała się wizyta w Centre d'Histoire Arménienne Contemporaine w Paryżu. W bibliotece tego ośrodka znajdują się liczne publikacje dotyczące historii Armenii, Zakaukazia oraz polityki mocarstw wobec tego regionu.

Opisane wyżej kwerendy archiwalne i biblioteczne możliwe były w dużym stopniu dzięki cennym wskazówkom prof. Georges-Henri Soutou z Centre Histoire de l'Europe et des Relations Internationales. Ponadto ważne okazały się informacje źródłowe i bibliograficzne uzyskane od dr Claire Mouradian z École de Hautes Études en Sciences Sociales w Paryżu, dr Françoise Thom z Université Paris IV (Paris-Sorbonne) oraz dr Raymond Kévorkian z Université de Paris III.

Reasumując należy podkreślić, iż uzyskane w wyniku pobytu w Paryżu materiały archiwalne, publikacje naukowe oraz nawiązane kontakty będą bardzo pomocne dla moich dalszych badań naukowych, których efektem będzie powstanie pracy habilitacyjnej.